

**БАШЛАНҒЫС КЛАСТА
БАШКОРТ ТЕЛЕ ДӘРЕСТӨРЕНДӨ
ИСЕМ ҺҮЗ ТӨРКӨМӨН ӨЙРӨНЕҮЗӨ
ЭЛЕКТРОН РЕСУРСТАРЗЫҢ РОЛЕ**

Аннотация. Доклад содержит сведения о электронных ресурсах, которые можно использовать на уроках башкирского языка с целью привлечь внимание школьников к изучаемому материалу, активизировать их самостоятельную работу на уроке, повысить интерес к предмету. Описаны возможности использования программных продуктов и Интернет-ресурсов. Показаны конкретные приемы работы по изучению имя существительного на уроках башкирского языка, которые позволяют достичь необходимого результата. Современные технологии реализуют основные методы обучения башкирскому языку: показ, объяснение, коррекция, оценка знаний.

Annotation. The report contains information about electronic resources that can be used in Bashkir language lessons in order to draw students' attention to the material being studied, activate their independent work in the classroom, and increase interest in the subject. The possibilities of using software products and Internet resources are described. Specific methods of studying the noun in Bashkir language lessons are shown, which make it possible to achieve the desired result. Modern technologies implement the basic methods of teaching the Bashkir language: demonstration, explanation, correction, assessment of knowledge.

Ключевые слова: метод, башкирский язык в начальных классах, имя существительное, электронные ресурсы, творческие способности, мультимедийные презентации, Web 2.0, Excel, Kahoot, Quizizz и LearningApps.org.

Keywords: method, Bashkir language in elementary grades, noun, electronic resources, creativity, multimedia presentations, Web 2.0, Excel, Kahoot, Quizizz and LearningApps.org

Хәзерге белем биреүзә яңы технологияларға зур иғтибар бирелә. Заманса укытыу сараларында электрон белем биреү ресурстары айырым урын алып тора.

В.А.Сухомлинский: «Дәрес – кызыкһыныусанлык һәм әхлаки инаныузар факелын токандырыусы оскон», - тигән [1]. Шул оскондо токандырыу, балала телгә кызыкһыныу, теләк менән өйрәнеү һәм ижади һәләтен үстереү өсөн укытыусы һәр дәресендә ғәжәпләнеү, һокланыу тойғолары уятырлык электрон ресурстар, укытыу методтары кулланырға тейеш. Шуға күрә дәрестәрзә яңы педагогик алымдар кулланыу актуаль.

Укыусыларға яңы материалды аңлатканда экранда презентация, өстәлмә материал менән тулыланған слайдтар әһәмиәтле. Йомғаклау дәрестәрендә предмет коллекциялары, портреттар, видеоэкскурсиялар, интерактив моделдәр, фотоһүрәттәр, иллюстрациялар кулланыла. Укыусыларзы дәрескә кызыкһындырған алымдарзың береһе – мультимедия. Мультимедианың методик көсө шунда: укыусыны дәрескә кызыкһындыра, теманы еңел аңлатырға ярзам итә. Ул мәғлүмәт кенә бирмәй, ә балаға эмоциональ йөгөнтө яһай. Бынан тыш, презентация укытыусыға укыу материалын конкрет конкретлашырға ярзам итә, кластың, теманың, предметтың үзенсәлектәренә карап төзөргә мөмкинлек бирә. Презентация бик эффектлы алым [2].

Интернет ресурстарының Web 2.0 технологияһы буйынса төзөлгән веб - сервистарзы кулланыу әһәмиәтле, һуңғы вакытта был төр зур кызыкһыныу һәм популярлык яулай.

Башкорт теле дәресендә исем һүз төркөм өйрәнгәндә күп төрлө Web 2.0 сервистарын кулланырға мөмкин. Мәсәлән, укыусыларзың белемен мауықтырғыс формала баһаларға бик ябай һәм бушлай Kahoot платформаһы мөмкинлек бирә. Эш өсөн укытыусы үзенә аккаунтын булдырырға, күнегеүзәр төзөргә һәм уларзы Kahoot-ка йөкләргә тейеш. Тапшырыузарға фото һәм видеомәғлүмәтте индереү мөмкинлегә бар [4,74]. Был технологияла текстарзы кабатлап һәм мөхәррирләп була, укытыусыға күп вакытты экономияларға мөмкинлек бирә.

Укытыусы укыусыларзың бөтә һөзөмтәләрен Excel - документка экспортлау юлы менән һаклап кала ала. Платформа укыусыларзы үз эшмәкәрлегенә рефлексияһына алып барырға

мөмкинлек бирә. Тест яуаптарын биш баллы шкала буйынса баһаларға, күнегеүзәргә үз мөнәсәбәтен белдерергә, тест һорауҙарының өйрәнелгән темаларға тап килеүен баһаларға мөмкин.

Шулай ук Kahoot беренсе эш һөҙөмтәләрен иҫәпкә алып, кабаттан тест үтеү мөмкинлеген бирә, укыусыларҙың белем кимәлен асыҡлай. Kahoot-тың етешһеҙлектәренә англиз телле интерфейсты индерергә мөмкин.

Kahoot - тан айырмалы рәүештә, Quizizz веб-инструменты өйзәге укыусыларға бөтә класс менән параллель рәүештә, уның өсөн төрлө уңайлы вақытта ла тест йәки һорау алыу үткәреүгә мөмкинлек бирә. Был Quizizz менән эшләнгән тестарҙы өй эше итеп кулланырға мөмкин [3].

Үткән тестарҙың бөтә һөҙөмтәләре укытыусының шәхси кабинетында күрһәтелә һәм билдәгә күсерелергә мөмкин. Был сервис һәр укыусыға башка катнашыусыларҙың яуаптарын көтмәйенсә үз темпында эшләргә мөмкинлек бирә.

Kahoot сервисында киләһе һорауға күсеү бөтә укыусылар һорауға яуап биргәндән һуң ғына мөмкин. Quizizz сервисы аватар булдырып, турнир таблицаны буйынса үзенә алға барыуын күзәтеү мөмкинлеген бирә. Шулай ук вақытта эш командала ла, индивидуаль рәүештә лә үтә. Укытыусы әҙер материалдарҙы ла, үзенең дә куллана ала.

Был ресурсты кулланыусылар LearningApps.org сервисына үзгәртеп төзөгән әҙер күнекмәләргә һайлауын тәкдим итә. Әзләү уңайлылығы өсөн бөтә интерактив күнекмәләр укыу предметтары һәм катмарлылык кимәле буйынса бүленгән. Был сайттың бөтә интерактив модулдәрен шартлы рәүештә калыптарға һәм инструменттарға бүлгәргә мөмкин .

Улар структур-функциональ билдәләре буйынса төркөмләнгән:

- дөрөҫ яуаптар һайлау күнегеүзәре;
- темаға тап килгән күнегеүзәр;
- эзмә – эзлекле күнегеүзәр;
- кәрәкле урындарҙа дөрөҫ яуаптар индерергә кәрәк булған күнегеүзәр;
- онлайн – уйындар, ярыштар, уларҙы башкарыуға укыусы компьютер

йәки башка укыусылар менән ярыша.

LearningApps.org сервиста укытыусыға сифатлы электрон күреү әсбаптары, аудио/видеоматериалдар әзерләргә, шулай ук укыусылар һәм коллегалар менән дистанцион аралашырға мөмкинлек биргән түбәндәге инструменттар бар: менталь карта, блокнот, онлайн - редактор, аудио/видеоконтент, тауыш биреү, иглан тактаһы, таблица рәүешендә график төзөү өсөн календарь, селтәрҙә аралашыу өсөн чат. Сервис коралдары төрлө төр интерактив күнегеүҙәр булдырырға мөмкинлек бирә, мәсәлән, викториналар, кроссвордтар. Укытыусы, теге йәки был коралды һайлап, программа материалына һәм кушымта төзөү максатына йүнәлеш ала. Сервис әзер шаблондарҙың зур һайлауын тәкдим итә, уларҙы текст, графика, тауыш һәм видеомәғлүмәт менән тултырырға мөмкин. Шулай ук әзер күнегеүҙе һайлап, «тулыраҡ кушымта булдырыу» функцияһын кулланып, уны асып, үз һорауҙарыңды һәм яуаптарыңды индерергә мөмкин.

LearningApps.org сервис кушымталарын дәрестең теләһә ниндәй этабында кулланырға мөмкин: мотивация, белемде актуалләштереү, яңы материалды өйрәнеү, нығытыу этабында һәм өйгә эш сифатында. Бында төркөм, шәхси һәм фронталь эш формаларын кулланыу мөмкинлегә бар [3].

Был сервиста тәкдим ителгән эштәрҙе үтәп, укыусылар өйрәнелгән тема буйынса үз теоретик белемдәрен шунда ук тикшерә, үз мөмкинлектәрен баһалай, белемдәге бушыҡтарҙы бөтөрә, күнегеүҙе дөрөҫ үтәүгә өлгәшә, шуның менән үз-үҙеңдә баһалау кимәлен күтәрә ала. Төркөмдәрҙә йәки парлы эшләү балаларҙа белемде үз-ара тикшереп, үз-ара ярҙам күрһөтөү, класташтары менән сағыштырғанда үз мөмкинлектәрен баһалау мөмкинлеген бирә. Шулай итеп, укыусылар үзҙәренең алға барыуы, теманы үзләштереү кимәле, белем тураһында кире бәйләнеш ала һәм укыусыларға теманы артабан өйрәнеү, белем сифатын күтәрөү өсөн реаль максаттар куйырға мөмкинлек бирә.

LearningApps.org сервисы укытыусыға ла кире бәйләнеш булдыра. Бының өсөн төркөлөргә һәм кластар исемлеген урынлаштырырлыҡ виртуаль кабинет булдырырға кәрәк. [3]. «Статистика коралы» ярҙамында укытыусы укыусыларҙың кайһыһы күнегеүҙәрҙе үтәгәнен, кемдең юклығын, ә кемдең уларҙы үтәүҙә кыйынлыҡтар кисергәнен күзәтергә мөмкин. Һөҙөмтәләренә

карап, укытыусы айырым укыусыларға ярзам итеү, билдәле бер темаға өстәмә дәрестәр үткәреү тураһында карар кабул итә.

Башланғыс класта башкорт теле дәрестәрендә исем һуҙ төркөмөн өйрәнеүзә электрон ресурстарҙы кулланыу яҡшы һөҙөмтә бирә. Мультимедиа презентациялары, Kahoot, Quizizz и LearningApps.org ресурстары укытыусыға укыу процесының торошон күзәтергә ярзам итә, танып белеү процесын төзөй, дәрескә кызыкһыныу уята һәм был эштәрҙе дәрестең төрлө этабында кулланырға мөмкин.

© Мирзаянова К.Р.,2025

КУЛЛАНЫЛҒАН ӘЗӘБИӘТ

1. Агишаев И. М., Бишева А.Б, Зәйнуллина Г. Д., Ишмөхәмәтова З.Ү., Ураксин З. Б., Яруллин У. М. Башкорт теленең бүлеге: II том, 2018.- 813 б.
2. Башкорт телен дәүләт теле итеп уҡытыуға компьютер технологияһын кулланыу. [Электрон ресурс]: <https://www.diplomcenter.ru/133243>. - Дата обращения: 28.01.25
3. Башкорт теле дәрестәрендә укыусыларҙың телмәр компетентлығын үстөрөүгә компьютер технологияларын кулланыу [Электрон ресурс]: <https://infourok.ru/poektnaya-rabota-bashort-tele-drestrend-uisilari-telmr-kompetentliin-tere-kompyuter-tehnologiyalarin-ullaniu-2340373.html> - Дата обращения: 29.01.2025
4. Биккужина Т.Ә. Мәктәптә һүз төркөмдәрен өйрәнеү: Башкорт теле уҡытыусылары өсөн методик кулланма. – Өфө: Башкортостан «Китап» нәшриәте, 2001.- 184 бит.